עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יז:

קיו ב ג ד מיי' שם פ"ט הלכה טו טז סמג שם טוש"ע שם סעיף יג:

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה ואחוי ליה בידיה ואשתיק כי קם אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי אחוי לך אמר ליה במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו [ח]אמר רב חסדא [א]וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר [ב]דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה כתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה ושמואל אמר [ג]שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה [ד]הרי היא כמתנת שכיב מרע והא אפליגו בה חדא זימנא במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דקנו מיניה אבל בהא דלא קנו מיניה אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו מהו שלח להו [ה]אין אחר קנין כלום

סבור

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. הלכך חוזר בו. הא אם מת קנה המקבל מתנה ולא אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה וקשיא אדשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה במתנת שכיב מרע שיש בה קנין דהיינו הך והכא אמר קנה אחר מיתה: **אחוי ליה בידיה.** שיודע תירוץ בדבר. א"נ רמז לו כעין ייפוי כח לומר דמוקמי' להוא דאמר קנה במייפה את כחו: **וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא.** ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקנייא ביה שריר וקיים כלומר וקנינא מיניה קנין גמור להוסיף ולייפות כחו לבד המתנה שנתן בעל פה ולישנא יתירא ליפות כח הוא: **כתב לזה וכתב לזה.** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לראובן במתנת שכיב מרע ל"ש בעל פה ול"ש בכתב לגבר מתנתו וחזר וכתבו או נתנו לשמעון אבל לא מסר להן את השטר: **דייתיקי.** של שני מבטל דייתיקי של ראשון דשכיב מרע יכול לחזור בו הלכך אחרון קנה שהרי חזר בו מראשון. דייתיקי לשון מתנת שכיב מרע דאמרי' דא תהא למיקם ולמיהוי [קלה:] דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו: **כתב וזיכה לזה.** כתב כל נכסיו לראובן ומסר לו את השטר לראיית זכותו. ויש נסחאות אחרים ולא ישרו בעיני: **רב אמר ראשון קנה.** דהא זיכה כקנין חשיב ליה והרי היא כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דארכביה אתרי ריכשי ואפי' אם עמד אינו חוזר: **ושמואל אמר שני קנה.** כדין מתנת שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין ואם עמד חוזר ואמרי' לעיל כל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו והלכך שני קנה: **והא איפליגו בה חדא זימנא.** לעיל [ע"א] במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דרב אמר ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו' דסבר רב דאפי' לעצמו נמי לא קנה דאינו יכול לחזור בו הלכך הכא ראשון נמי קנה: **אבל בהך.** בתרייתא דלא קנו מיניה סד"א דלא הוי זיכה ייפוי כח כקנין ואימא מודה (א) לשמואל ג)(דשני קונה דאין כאן לא ייפוי כח) ולא הורעת כח דשמואל דנימא לא ידענא מאי אידון בה כדאמר לעיל [ע"א] דהא אין כאן קנין דנימא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: **בסורא מתנו הכי.** אית דמפרשי אדלעיל קאי אפלוגתא קמייתא [ע"א] דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ואמר רב ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו' ואתא למימר בסורא מתנו הכי כדלעיל וקשיא להו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל אבל בפומבדיתא מתנו הכי וכו' ולא קשיא להו מידי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל דהשתא נמי מודי שמואל דאם מת הוי קנין כדדייקינן נמי ממילתיה דרב יהודה ולאו מילתא היא דהשתא נמי קשיא הך אדרב יהודה דהכא קאמר אין לאחר קנין כלום בין לאחר בין לעצמו ואפי' אם עמד אינו יכול לחזור בו ולעיל אמר רב יהודה אמר שמואל בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ויכול לחזור בו. אלא אהך דסליק מיניה קאי דפליגי רב ושמואל בכתב וזיכה לזה יכתב וזיכה לזה וכן פר"ח בסורא מתנו הכי לפלוגתא דרב ושמואל דכתב וזיכה לזה כדאמרן בפומבדיתא מתנו שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו כתב וזיכה לראשון וקנו מידו מאי שלח להו כיון שזיכה לו וקנו מיניה קנה ואין יכול לחזור במתנתו וכ"ש להקנותו לאחר ואין אומרים בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר דהא זיכה לו וקנו מיניה כיון דכולי האי [עבד] לא הוי אלא לייפות כחו וקנה:

סבור

ורמי דרב אדרב כו' ומשני דרב אדרב לא קשיא התם דקנו מיניה פי' דקנו מיניה בתוך השטר ולכך יש ייפוי כח יותר אבל לא קנו מיניה בתוך השטר אין כאן ייפוי כח יותר ומה שהביא רבינו שמואל ראיה דה"ה בלא שטר מדפריך עלה בסמוך מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע כו' לאו ראיה היא דאיכא למימר דהכי פריך ומי אמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והא אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר אבל אם מת אינו חוזר ואע"ג דליכא קנין בשטר מ"מ היה לנו לחשוב לשמואל גרעון כח דהא אפי' לרב דאית ליה דקנין בשטר הוי ייפוי כח היה סבור כאן שהוא גרעון כח שיוכל לחזור בו אם עמד כל שכן שמואל שסובר לעיל דקנין בשטר גרעון כח שהיה לו לסבור גם כאן גרעון כח יותר ממה שהוא סבור לעיל ואפי' לא עמד יחזור בו כמו רב שסובר כאן גרעון כח יותר ממה שסובר למעלה ד)[קל וחומר לשמואל דלא גרע] אבל דוחק הוא לומר דשמואל לא מפליג בין הקנה לו לכתב קנין בשטר וטעמא דמתני' משום ייפוי כח כדפרישית לעיל ולפי זה נראה לי דכל הך שמעתתא אין צריך להעמיד כלל בכתב כל נכסיו כפי' רבינו שמואל וכפי' רבינו חננאל אלא יכלו להעמידה נמי במתנת שכיב מרע [בין] במקצתה בין בכולה דעל כרחך בכולה נמי איירי מדפריך עלה משכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וכו' וכל קושיות שפירש רבינו שמואל להעמידה במתנת שכיב מרע בכולה אינם קושיות לפי זה אלא יש לפרש דבמתנת שכיב מרע בכולה ובמקצת מיירי שפיר (ה) ומאי דקיימא לן כשמואל יש ללמוד שאין לכתוב במתנת שכיב מרע קנין ומה שכתב הגאון בתקון שטרות קנו מיניה בכל לשון של זכות נראה שהיה צריך לכתוב שם שום ייפוי כח או אף קנו ממנו דמשמע טפי ייפוי כח או שמא צריך לכתוב וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ה): **כתב** וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה. פירש רבינו שמואל זיכה שמסר לו את השטר וקשה לרבינו יצחק בר מאיר דא"כ הא דקאמר כתב לזה וכתב לזה היינו בלא מסירה והיכי קאמר עלה דייתיקי מבטלת דייתיקי והתנן לעיל בפרק יש נוחלין (דף קלה:) נמצאת דייתיקי קשורה לו על ירכו ו) וזכה בה אחד מן היורשים אינה כלום ועוד דאי במסירה לא היה אמר רב שאינו יכול לחזור בו השכיב מרע דא"כ תקשה לן מדאמר בסוף פ"ק דבבא מציעא (דף יח.) דייתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ודייק בגמ' (דף יט.) טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ורמינהו דייתיקי ואפותיקי אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה ומוקי לה למתני' התם דבשכיב מרע יהבינן ניהליה ז)[דקאמר הא אמר תנו נותנין] לית ליה פסידא דבתרייתא זכי דהא הדר ביה מקמייתא ולמה אין לנו לחוש דילמא יהבה לזה מתחלה ומסרה דהשתא לא מצי תו הדר ביה על כן נראה לפרש כתב וזיכה דלאו היינו מסר שאפי' מסר לו יכול לחזור בו אלא זיכה היינו שזיכה בו ח) את הנכסים וכתב לו בשטר שזיכה לו ע"י אחר אם מטלטלים הם ואם מקרקעי א"ל חזק וקני והזכות כתב בתוך השטר ופריך והא איפליגו בה חדא זימנא שהרי הזיכוי בתוך השטר במקום הקנין עומד ואית ליה לרב לעיל דהוי כמתנת בריא ואינו יכול לחזור בו ומיהו משמואל לא קשיא מידי שהרי הוא אומר כאן דשני קנה ואילו לעיל קאמר דאין שטר לאחר מיתה ולא קנה כלל אבל מרב פריך שפיר ומשני אי איתמר בההיא קאמר רב משום דקנו מיניה פי' הקנין כתוב בתוך השטר אבל בהא דלא קנו מיניה וכו' ואי איתמר בהא קאמר שמואל וכו' למילתא דשמואל אין צריך כאן שום צריכותא דודאי שמואל לא סבירא ליה הכא כמו לעיל דהא לרב גרידא הוא דצריך לאקשויי הכי:

ט) **שלחו** ליה מבי רב כו' קנו מידו מהו. פי' שכתבו קנין בשטר עם הזיכוי שלח (ג) ליה אין אחר הקנין כלום ואין יכול לחזור בו ואפי' לעצמו נמי אינו יכול לחזור בו כדמפרש רב הונא ורבינו יעקב פירש סוגיא זו בענין אחר ומיירו רב ושמואל אפי' היכא שאין כתוב הקנין בשטר אלא קנין בעלמא ומתני' דקתני שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה היינו בקנין וסיפא דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה מיירי בלא קנין ולא מיירי סיפא דומיא דרישא והא דכתב וזיכה היינו י)מסתמא כפי' רבינו שמואל שזיכוי זה במקום קנין עומד והא דקאמרי' לעיל דייתיקי מבטלת דייתיקי בכתב לזה ולזה היינו כשלא כתב לו לשם שטר אלא לשם צוואה בעלמא והשתא לא תקשה מידי מההיא דסוף פ"ק דבבא מציעא דהתם איירי בדייתיקי של צוואה דסתם דייתיקי לצוואה היא ואין נראה דלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור שנתנו לשם שטר של אותה מתנה דהכי משמע לישנא דכתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם

ועוד

רבינו גרשום

שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. ושעמא דעמד משום הכי חוזר הא לא עמד אלא מת הוי קנין וקנה אלמא דסבירא ליה דשטר לאחר מיתה [הוי] שטר וקשיא דשמואל אדשמואל: ואחוי ליה. רמז לו שישתוק שהוא יתרצה לו: אמר ליה. האי אחוי לי בידו משום הכי אמר שמואל דקנה לאחר מיתה במיפה את כחו אבל היכא דלא ייפה את כחו אין שטר לאחר מיתה: וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא. היינו דאמר אף כתובו כלומר דמשמע דמחיים הקנה לו: כתב לזה שדה זו וחזר וכתב לזה אותה שדה עצמה היינו דייתיקי מבטלת דייתיקי. כלומר שני קנה ראשון לא קנה שחזר בו: כתב וזיכה לזה. שא"ל לך וזכה בה לפני: וכתב וזיכה אותה שדה עצמו [לאחר] מהו מי אמרינן דכקנין דמי אותה זכיה וקני אי לא קנה: רב אמר ראשון קנה. דארכביה אתרי ריכשי מאחר שכתב וזיכה לזה אין לשני במקום ראשון כלום: ושמואל אמר שני קנה. משום דשמא ראשון לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והואיל דכתב לשני וחזר מראשון לא הוי מתנה ולא קני ראשון: והא אפליגו בה חדא זמנא לעיל (כי"ן) רב ושמואל א) בההיא דלעיל קאמר רב ארכבוה אתרי ריכשי. משום דקנו מיניה וכתבו לו קנין אבל בהא דכתב וזיכה לו דלא קנו מיניה דההיא זכי' לאו כקנין דמי אימא מודה ליה לשמואל דשני קנה ולא ראשון קמ"ל דלא: בהא קאמר שמואל. דשני קנה משום דלא קנו לראשון: בסורא מתנו הכי כדאמר לעיל: קנו מידו בלא כתיבה וחזר ונתנו לאחר מהו. מי אמרינן דחזר מראשון וקני שני ולא ראשון או דילמא הואיל דהקנה לראשון אין לשני כלום: שלח ליה אין לאחר קנין כלום. וראשון קנה שני לא קנה דהא דקאמר לעיל לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ב). אבל הקנה לו בעל פה דקנין מחיים הוה אין לאחר קנין כלום:

א) נראה דצ"ל דהי איתמר בהא, בההוא דלעיל בהא קאמר רב וכו'. ב) נראה דצ"ל ואין שטר לאחר מיתה דייני סיפא דלוה לכתוב שטר ג"כ אבל הקנה לו בע"פ וכו'

מסורת הש"ס

א) לעיל דף קלו., ב) שם דף קלה:, ג) רשב"ל מ"ו, ד) רשב"ל, ה) גי' רשב"ל והא דכתב יהד"ח, ו) צ"ל קשורה על ירכו אינה כלום. רש"ש, ז) רש"ל, ח) צ"ל בו. רש"ש, ט) רש"ל הד"ח, י) גי' רש"ל מסבר כפי' ר"ת.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אבל בהך וכו' מודה ליה לשמואל וכו' לא ייפוי כח דרב ולא הורעת כח דשמואל: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) מתנת כו' ולמאי דקיימא לן כשמואל: (ג) ד"ה שלחו וכו' שלח להו אין אחר הקנין:

מוסף רש"י

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה. הואיל ולא פייר ואע"פ שלא נוס מחמת המיתה כבדית (לעיל קנא.). במיפה את כחו. והוא דרב יהודה אמר שמואל, ואין הקנין מגרע כח השטר של שכיב מרע. שלא הקנה לו אלא ליפות את כחו (לעיל קנב.). וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא. כלומר אינו אלא תוספת בעלמא ליפות את כחו (שם). דייתיקי מבטלת דייתיקי. שכיב מרע שכתב נכסיו לאחד וחזר וכתב לאחר, שני קנה וראשון לא קנה, שהרי ש"מ יכול לחזור במתנתו, וכיון שכתב לשני חזר בו מן הראשון, ודוקא בכתיבה בלא זכוי. כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה כו'. אבל גבי מתנת בריא שאינו יכול לחזור בו, ראשון קנה ולא שני (לעיל קלה:).